

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

RPO-558009-YII-705/07/MK

00-090 Warszawa Teł. centr. 0-22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 0-22 827 64 53

Warszawa, 12/12/2007r.

Pan
Grzegorz Schetyna
Wicepremier
Minister Spraw Wewnętrznych
i Administracji
WARSZAWA

Szanowny Panie Premierze

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwracają się osoby przebywające w zakładach karnych i aresztach śledczych, które żalą się na sposób realizacji konwojowania przez funkcjonariuszy Policji. Kwestionują one w szczególności obligatoryjne stosowanie wobec nich środka przymusu bezpośredniego w postaci założenia kajdanek podczas przewożenia pojazdem policyjnym.

W toku badania wskazanych skarg potwierdzono fakt obligatoryjnego stosowania kajdanek wobec osób konwojowanych policyjnymi środkami transportu. Poczynione ustalenia wykazały, że za podstawę takiego postępowania funkcjonariusze Policji przyjmują Rozkaz nr 2 Komendanta Głównego Policji z dnia 3 kwietnia 1995 roku w sprawie wykonywania przez policjantów służby konwojowej. Rozkazem tym wprowadzono do użytku służbowego Instrukcję w sprawie wykonywania przez policjantów służby konwojowej.

Przepis § 27 pkt 4 wskazanej Instrukcji ustanawia jako zasadę stosowanie kajdanek wobec wszystkich osób konwojowanych - „w czasie wykonywania obowiązków służbowych konwojent w szczególności jest obowiązany założyć konwojowanemu kajdanki, o ile nie zaistniały okoliczności uzasadniające zastosowanie ulg wobec niego”. Ulgi, polegające w szczególności na odstąpieniu od założenia konwojowanemu kajdanek można - w myśl instrukcji - stosować wobec nieletnich, kobiet, starców oraz chorych wtedy, gdy nie zachodzi obawa usiłowania ucieczki konwojowanego, zamachu na uczestników konwoju lub osoby postronne (§ 31). W przypadku, gdy zachodzi podejrzenie, że w czasie konwoju może dojść do próby ucieczki lub dokonania zamachu w celu uwolnienia konwojowanego, samobójstwa, samouszkodzenia ciała lub czynnej napaści instrukcja

nakazuje stosowanie wzmożonych środków ostrożności, polegających m. in. na założeniu konwojowanemu kajdanek na ręce z tyłu (§ 33 w związku z § 38 i § 32).

Należy zauważyć, że kwestię stosowania przez policjantów środków przymusu bezpośredniego reguluje art. 16 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jednolity Dz. U. z 2007 r. Nr 43, poz. 277, ze zmianami) oraz wydane na jego podstawie przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 17 września 1990 r. w sprawie określenia przypadków oraz warunków i sposobów użycia przez policjantów środków przymusu bezpośredniego (Dz. U. Nr 70, poz. 410, ze zmianami).

Zgodnie z zasadą wyrażoną w przepisach ustawy, policjanci mogą stosować techniczne środki przymusu bezpośredniego (do których należą kajdanki) służące do konwojowania osób w razie niepodporządkowania się wydanym na podstawie prawa poleceniom organów Policji lub jej funkcjonariuszy. Policjanci mogą stosować jedynie środki przymusu bezpośredniego odpowiadające potrzebom wynikającym z istniejącej sytuacji i niezbędne do osiągnięcia podporządkowania się wydanym poleceniom. Oznacza to, że w każdym przypadku przed zastosowaniem kajdanek należy rozstrzygnąć, czy zachodzą okoliczności uzasadniające stosowanie tego środka przymusu. Każdorazowo założenie kajdanek musi być poprzedzone podjęciem indywidualnej decyzji, opartej o analizę istniejącej sytuacji.

Przepisy rozporządzenia stanowią natomiast, że kajdanki można stosować wobec osób skazanych, tymczasowo aresztowanych lub zatrzymanych w celu udaremnienia ucieczki albo zapobieżenia czynnej napaści lub czynnemu oporowi. Stosuje się je też na polecenie sądu lub prokuratora. Kajdanki zakłada się na ręce trzymane z przodu, jedynie wobec osób agresywnych lub niebezpiecznych można założyć kajdanki na ręce trzymane z tyłu. W szczególnie uzasadnionych przypadkach wobec osób tymczasowo aresztowanych lub skazanych na karę pozbawienia wolności można zastosować kajdanki zespolone przeznaczone do zakładania na ręce i nogi. Kajdanek nie stosuje się wobec kobiet w widocznej ciąży, starców, osób o widocznym kalectwie oraz osób w wieku poniżej 17 lat, chyba, że zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności, wymienione w rozporządzeniu.

Przepisy ustawy i rozporządzenia jasno określają zatem okoliczności, w jakich można zastosować kajdanki oraz wskazują osoby, wobec których można ich użyć. Zgodnie z tymi przepisami użycie kajdanek uzależnione jest od wystąpienia okoliczności określonych w ustawie i uszczegółowionych w rozporządzeniu.

Akt rangi instrukcyjnej nie może regulować danej sfery działania odmiennie, niż to czynią akty wyższego rzędu, bowiem ograniczałby wówczas w sposób niezgodny z Konstytucją prawa i wolności osób poddanych tym przepisom. Z taką sytuacją mamy natomiast do czynienia w przypadku wskazanej Instrukcji Komendanta Głównego Policji. Przepisy Instrukcji, wbrew przepisom ustawy, wprowadzają bowiem obowiązek stosowania

kajdanek wobec wszystkich osób konwojowanych. Na mocy przepisów Instrukcji tylko w szczególnie uzasadnionych sytuacjach możliwe jest odstępianie od stosowania tego środka przymusu. Instrukcja całkowicie odmiennie niż rozporządzenie reguluje stosowanie kajdanek wobec nieletnich, kobiet, starców i osób o widocznym kalectwie.

Przepisy rangi instrukcyjnej służą jedynie uregulowaniu techniki i organizacji postępowania w danym zakresie. W przypadku wskazanej Instrukcji Komendanta Głównego Policji jej przepisy wykraczają poza tę sferę.

Wskazać należy także, że przepis art. 5 ust. 3 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, powołany w rozkazy Komendanta Głównego Policji jako delegacja do wydania przedmiotowej Instrukcji, nie może stanowić podstawy prawnej do takiego działania.

Mając na względzie powyższe, na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity Dz.U. z 2001 r. nr 14 poz. 147) zwracam się do Pana Ministra o spowodowanie zmiany Instrukcji w sprawie wykonywania przez policjantów służby konwojowej w taki sposób, aby nie naruszała ona przepisów ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji oraz wydanego na jej podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 17 września 1990 r. w sprawie określenia przypadków oraz warunków i sposobów użycia przez policjantów środków przymusu bezpośredniego.

Z poważaniem

Z upoważnienia
Rzecznika Praw Obywatelskich

/-/ Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich